

سلام بر شما ی اهل بیت نبوت، و جایگاه رسالت، و عصر صفت و آمد فرشتگان، و مرکز فرود آمدن وحی، و معدن رحمت، و خزانه داران بهشت، و نهایت بردباری، و ریشه های کرم، و و هیران اَمت‌ها، و سرپرستان نعمت‌ها، و بنیادهای نیکان، و استوانه‌های خوبان، و هیران سیاسی بندگان، و پایه‌های کشورها، و درهای ایمان، و امینان خدای رحمان، و چکیده پیامبران، و برگزیده رسولان، و عترت بهترین گزیده پرور دگار جهانیان، و رحمت و برکات خدا بر آنان باد، سلام بر پیشوایان هدایت، و چراغ‌های تاریکی، و پرچم‌های پرهیزگاری، و صاحبان خرد.

فرزانهایی از زیارت جامعه کبیره

السَّلَامُ عَلَیْکُمْ يَا أَهْلَ بَیْتِ النَّبُوَّةِ وَ مَوْضِعِ الرِّسَالَةِ وَ مُخْتَلَفِ الْمَلَائِکَةِ وَ مُهَيِّطِ الْوَحْیِ وَ مَعْدَنِ الرَّحْمَةِ وَ خَزَائِنِ الْعِلْمِ وَ مُنْتَهَى الْحِلْمِ وَ أَصُولِ الْکَرَمِ وَ قَادَةَ الْأُمَمِ وَ أَوْلِیَاءِ النِّعَمِ وَ عَنَاصِرِ الْأَفْئَرِ وَ دَعَائِمِ الْأَخْبَارِ وَ سَاسَةِ الْعِبَادِ وَ أَرْكَانِ الْبِلَادِ وَ أَبْوَابِ الْإِیْمَانِ وَ أَمْنَاءِ الرَّحْمَنِ وَ سَلَالَةِ النَّبِیِّیْنَ وَ صَفْوَةِ الْمُرْسَلِیْنَ وَ عَتَرَةِ خَیْرَةِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ وَ رَحْمَةِ اللَّهِ وَ بَرَکَاتِهِ السَّلَامُ عَلَی أَئِمَّةِ الْهُدَى وَ مَصَابِیحِ الدِّجْیِ وَ أَعْلَامِ النَّقْیِ وَ دَوَیِ النَّهْیِ

اذن ورود

۱۴ گام برای زیارت

حجت الاسلام و المسلمین محدثی در نوشتاری به تشریح آداب چهار ده گانه زیارت در حرم امامان از جمله حرم مطهر ر رضوی (ع)پر داخته است

بهتر از متون زیارتی دیگر است. مضامینی هم که در این گونه زیارتنامه‌هاست، متعالی تر است و از زبان اولیای الهی تراویده است. امامان ما، کیفیت انجام زیارت را با همه جزئیات و آدایش بیان فرموده‌اند و متن‌های منقول از آنان هم فراوان است و محتوای آن‌ها در خور توجه.

● ۱۲- دعا و تلاوت و عبادت کنار قبر

نماز در برخی مکان‌ها فضیلت و ثواب بیشتری دارد، یکی هم در حرم‌های مطهر معصومان(ع).

غیر از اصل نماز خواندن که مطلوب است، خواندن نماز و اهدای آن به روح امام یا شخصیتی که مورد زیارت است، فضیلت دارد به آن نماز زیارت گفته‌می‌شود که دور کعت، گاهی هم چهارر کعت یا شش ر کعت (دور کعت دور کعت) است و اغلب توصیه شده‌پس از زیارت خوانده شود بعد از آن نماز، حاجت‌ها را از خدا بطلبند. نماز زیارت، پس از زیارت عاشورا، پس از زیارت شهدای کربلا، پس از زیارت عاشورای غیر معروفه موارد دیگر نقل شده است. محدث قمی نقل می‌کند: امام صادق (ع) به زیارت قبر جدش امیر المؤمنین (ع) رفت،پس از فراغت از زیارت در بالای سر آن حضرت خطاب به امام حسین (ع) سلام داد و زیارت خواند، آن گاه دو رکعت نماز خواند و پس از فراغت از آن دعایی خواند، با این آغاز: «یاا...یاا...یاا... یا مجیب دعوةالمضطربین».

به هر حال، خواندن نماز و دعا در حرم‌های مطهر، پس از زیارتنامه مطلوب است. در روایات متعددی آمده است که پس از زیارت و نماز، دست به دعا بردار و هر چه می‌خواهی، از خداوند بطلب.

دعا در قبر مطهر ائمه اطهار، مقبولیت و ثواب بیشتری دارد. نماز فریضه و مستحب هم در حرم‌ها از فضیلت بسیار بر خور دار است. امام باقر(ع) به شخصی فرمود: چه مانع دارد که هر وقت حاجتی داشتی، نزد قبر حسین بن علی (ع) بروی و چهار رکعت نماز بخوانی و حاجت خود را از خدا بخواهی؟ سپس اضافه فرمود: نماز فریضه در کنار قبر او برابر است با حج، و نماز نافله معادل عمره است، و ثواب‌های دیگر. سید بن طاووس هم توصیه می‌کند: اگر به زیارت امام حسین (ع) مشرف شدی، جدو جهد کن که از توفوت نشود فریضه و نافله در حائر شریف حسینی که ثواب بسیار دارد.

بسیاری از اهل دل و مجاوران اعتاب مقدسه، مقید بوده‌اند که سه رعه‌ه نماز خویش را در حرم‌های مطهر بخوانند، به خصوص در حرم سیدالشهدا که هم نماز ثواب بیشتری دارد و هم دعا در زیر قبه حرم آن شهید، مستجاب است.

متن دعاهایی که از ائمه پس از زیارت نقل شده، بسیار است. کافی است کتاب‌های دعا و زیارت را مطالعه کنید یا این دعاهای گوناگون و ژرف و زیبا که پس از زیارت پیامبر، ائمه بقیع، امام حسین، روز غدیر، زیارت امام رضا و... توصیه شده، آشنا شوید. تلاوت قرآن در حرم‌های مطهر نیز از جمله کارهای با فضیلت است. در زیارت حج نیز از بهترین اعمال در مسجد الحرام، تلاوت قرآن است. خواندن قرآن، هم برای پهر بر دن خود انسان می‌تواند باشد، هم برای اهدای ثواب آن به روح پیامبر یا امام مورد زیارت، یا هدیه به با روح مؤمنان و در گذشتگان. و چه خوب که تلاوت قرآن هم همراه با تذکر و تأمل باشد تا انس با کلام الهی در اماکن مقدس، تأثیر معنوی بیشتری داشته باشد.

● ۱۳- تکریم خادمان و کمک به فقیران

خادمان حرم‌ها، با سر مایه عشق و محبت در آستان اهل بیت خدمت می‌کنند و انتظار می‌رود که بر خور دشان با زور، بر اساس محبت و دلسوزی و راهنمایی باشد. زائران نیز باید جایگاه آنان را بشناسند و قدر بدانند و مورد تکریم قرار دهند. شهید اول می‌نویسد: سزاوار است خدام حرم‌ها از اهل خیر و صلاح و متدین و صاحب مروت و تحمل و صبوری باشند، عصبانی نشوند، بر خور دشمن نداشته باشند، حالت کمک‌رسانی، خدمتگزاری، تکریم زور، را شاد گمشده‌ها، کمک به ضعیفان و بر خور دمحبت آمیز با واردین داشته باشند، اگر از کسی حرکت نامناسب و قصور و سهل انگاری دیدند، هشدار و تذکر دهند و موعظه کنند و اگر کار خلاف و گناه دیدند، نهی از منکر کنند.

در مقابل این خدمات و حسن خلق، زائران نیز بر خور د کر امت آمیز و همراه با احترام و ادب و همکاری با خدمتگزاران آستان اولیای خدا داشته باشند.

● ۱۴- زیارت وداع و خدا حافظی

از آداب زیارت، وداع در آخرین روز یا آخرین لحظات است. برای زائری که ایامی در جوار یک مرقد مقدس به سر برده و بارها به زیارت مشرف شده است، دل‌کندن از شهر محبوب دشوار است.

بگذار تا بگریم چون ابر در بهاران

کز سنگ ناله خیزد، و روز وداع یاران

حسن و حال زائر هنگام وداع، باید به گونه‌ای باشد که دستاوردهای نفیسی از این زیارت داشته‌و حال او بهتر از گذشته شده باشد و یانسی که به حرم و صاحب حرم پیدا کرده، وداع آرایش مشکل باشد، ولی به هر حال خدا حافظی هنگام برگشت، جزو آداب مسافرت و زیارت است و نشانه احترام با صاحب خانه و صاحب مرقد.

زائر وقتی زیارت خود را انجام داد و از نظر روحی اشباع شد، چه در مکه و مدینه باشد، چه در نجف و کربلا یا هر شهر زیارتی دیگر، خوب است که زود خدا حافظی کند و برگردد، تا شوق و علاقه همچنان در دل بماند و زدگی و خستگی ایجاد نشود.

این همان گسستن برای پیوستن دوباره است.

من رشته محبت خود را می‌برم
رشته فقر را می‌بندم
شاید گره خورده، به تونزدیک‌تر شوم

رعایت ادب و آداب در هر امری، سبب دست یافتن بهتر به اهداف آن کار است. از جمله برای زیارت هم آدابی ذکر شده است. مراعات آن‌ها هم ثواب بیشتر دارد، هم زائر را در دستاوردهای معنوی زیارت کامیاب‌تر می‌سازد و هم تربیت کننده است و مایه ارتباط روحی بهتر.

این آداب، بر برخی ظاهری است و برخی باطنی. در کتب حدیث هم عنوان آداب ظاهری و آداب باطنی برای برخی از اعمال و سنن مطرح شده است. بی‌شک همان آداب ظاهری هم به حصول توجه قلبی و آداب باطنی کمک می‌کند. حجت الاسلام و المسلمین جواد محدثی در گفتاری با استناد به روایات و سیره معصومین (ع) ۱۴ مرحله برای زیارت و آداب مخصوص آن ذکر کرده است که در این مجال با هم مرور می‌کنیم:

مرحوم کلینی در کتاب کافی، مرحوم شهید اول در کتاب دروس و همچنین مرحوم شیخ عباس قمی در مفاتیح الجنان، آداب فراوانی برای زیارت نقل کرده‌اند:

● ۱- غسل زیارت:

برای حضور در حرم‌ها، زائر باید پاک باشد، هم پاک ظاهری، هم درونی. غسل زیارت از آن جا که به عنوان یک عمل عبادی انجام می‌گیرد، علاوه بر تمیزی جسم و لباس، طهارت روح و روان را هم در پی دارد. هم قبل از آغاز سفر زیارتی و هنگام بیرون رفتن از خانه و شهر و بیش از شروع مسافرت مستحب است، هم قبل از تشریف به حرم‌های مطهر معصومان(ع).

غسل، یک طهارت جسمی است، ولی صفای روحی و معنوی هم دارد؛ چون همراه با نیت، ذکر خدا و دعا ست و تنها دوش گرفتن و شستن بدن نیست؛ مثل وضو که صرف شستن صورت و دست‌ها نیست. نورانیت و آثار معنوی و روحی آن در سایه توجه و قصد قربت و عبادت فرا هم می‌شود. وضو به عنوان مقدمه نماز و غسل به عنوان مقدمه زیارت است. غسل زیارت، یک معنای نمادین هم دارد؛ یعنی شست‌و شوی جسم و تمیزی بدن، نمادی از طهارت روح است: «شست‌وشویی کن و آن‌که به خراپات خرام، جنبه دیگری غسل زیارت، به بعد اجتماعی آن مربوط می‌شود. معمولاً در تجمع‌ها و مسافرت‌ها، ممکن است بدن عرق کند، فضا از نظر بوی بدن و عرق یا هوا غبار آلودگی زائران و... ناhealthy هایی داشته باشد که تحمل آن برای دیگران خوب و خوشایند نباشد. غسل زیارت، گامی برای ایجاد فضای مطلوب‌تر در اماکن زیارتی و در مجموعه‌های زائران است. ادب تشریف به محضر یک شخصیت والا ایجاب می‌کند که دیدار کننده با بهترین لباس و نیکوترین وضع و هیئت و با آراستگی کامل برود تا ادای احترام کرده باشد.

● ۲- لباس تمیز و آراستگی و خوش‌بویی

پوشیدن جامه نو و لباس تمیز و استفاده از عطر، آداب دیگر تشریف به حرم‌های مطهر است. در روایات، هم بر «ثوب جدید» تأکید شده، هم بر «ثوب نظیف» که می‌رساند تمیزی و تازگی هر دو مورد عنايت است.

از آن جا که حالت روحی و جسمی و ظاهر و باطن در یکدیگر تأثیر متقابل دارند، نوع لباس و وضع ظاهری زائر در پدید آمدن حال مناسب روحی و ایجاد نشاط معنوی مؤثر است. لباس تمیز و نو هم همین اثر روحی را دارد. به علاوه، حرمت گذاری به شخصیتی که به دیدار می‌ش‌ی و یم، بخشی هم در آراستگی ظاهر و مرتب و معطر بودن لباس و سرو وضع جلوه می‌کند.

● ۳- وقار و طمأنینه

آرامش و وقار ظاهری، نشانه طمأنینه درونی است. رفتار شتاب‌زد هم گویای باطن آشفته و نابسامان است. در توصیه‌ای مربوط به زیارت آمده است که: با وقار و آرامش راه بروید، قدم‌ها را کوچک بردارید، حالت طمأنینه داشته باشید، با حالت ذکر و تسبیح و تکبیر، وارد حرم مزار شوید. این‌ها جهات شکلی و آداب ظاهری است که در باطن و درون زائر هم اثر می‌گذارد.

● ۴- خضوع و خشوع

از جمله آداب زیارت، داشتن خضوع و خشوع هنگام زیارت است. خشوع، حالتی قلبی و درونی است که از معرفت و محبت به یک مقام و شخصیت در دل ایجاد می‌شود. تأثیر عظمت او در قلب، حالتی پدید می‌آورد که رعایت احترام در ظاهر را در پی دارد؛ حتی نوع ایستادن، نشستن، نگاه کردن، سخن گفتن، وارد و خارج شدن، همه تحت تأثیر آن حالت درونی است. پس خضوع قلبی، خضوع اعضا و جوارح را پدید می‌آورد. این هم از نمونه‌های دیگر تأثیر درون بر برون است. هر چه معرفت به مقام پیشوا زائر تا در باشد، خضوع دل هم عمیق‌تر و بیشتر و رعایت ادب و خضوع ظاهری هم افزون‌تر خواهد شد. این که بعضی هنگام خروج از حرم، عقب عقب می‌روند و حاضر نیستند پشت به ضریح کنند و بیرون روند، جلوه‌ای از همین خضوع و ادب ظاهری است که ریشه در درون دارد. همچنان که در نماز اگر حضور قلب باشد، رعایت وقار ظاهری را در پی خواهد داشت، در زیارت هم چنین است. در زیارت‌گاه‌ها تنها با جسم و بدن به یک امام معصوم نزدیک نمی‌شویم، بلکه قرب روحی هم باید پیدا کنیم. زائر باید خود را در محضر امام حس کند و امام را ناظر و مراقب رفتارش ببیند و چنین تصور کند که از راه دور آمده و اجازه یافته به حضور معصوم برسد. در این حال، چه حالتی خواهد داشت؟

● ۵- ذکر تکبیر و تسبیح

از آدابی که برای زیارت مرقد‌های مطهر بیان شده، گفتن تکبیر و تهلیل هنگام تشرّف است. یاد خدا و حمد و ستایش او و ذکر توحید و تسبیح و تنزیه، هم توجه

دادن به عظمت خداوند است؛ چرا که عظمت چنین شخصیت‌هایی در عبادیت و تواضع در پیشگاه خداست، هم نوعی تعدیل نگاه و توجه انسان زائر است تا در باره این پیشوایان الهی، دچار غلو نشود و نسبت‌های غلوآمیز ندهد و محوریت توحید در همه مسائل حفظ شود؛ مثلاً در زیارت امام حسین (ع) روایت شده که قبل از زیارت و در بدو ورود، حتی وقتی به فرات می‌رسد تا غسل زیارت کند، صدمر تیه...! اکبر، صدمر تیه لا اله الا... و صدمر تیه صلوات بگوید. نیز در روایت است: هنگام زیارت وقتی مقابل قبر امام معصوم قرار گرفت، بگوید: «لا اله الا... و حده لا شریک له»، ثواب بسیار برای او نوشته می‌شود.

● ۶- اذن دخول

خواندن «اذن دخول» هنگام زیارت، یکی دیگر از آداب است. این اقتضای ادب است که بی‌اجازه وارد حرم حرم نشویم و با خواندن اذن ورود، هم ادای احترام کنیم، هم دل را آماده‌تر سازیم. اینکه در آغاز این بخش، از قول شهید اول نقل شد که زائر، بر در گاه حرم بایستد، دعا کند و اذن بطلبد و اگر در دل خود خشوعی احساس کرد و رفت قلب حاصل شد، وارد شود، و گرنه بهتر است که برای ورود، زمان دیگری را انتخاب کند تا رفت قلب و خشوع حاصل شود، برای این است که غرض مهم‌تر از ورود به حرم، حضور قلب است، تا انسان از رحمت نازل شده از سوی خدا بر خور دار شود.

دقت در متن «اذن دخول» های روایت شده، آموزنده نکاتی است که در افزایش ایمان و معرفت و توجه زائر به موقعیتی که در آن قرار دارد و کسی که به زیارتش آمده، مؤثر است. حضور در اعتاب مقدس با توجه به این حقایق و معارف و فضایل، زمینه‌ساز فیض بیشتر در زیارت است.

● ۷- عتبه بوسی

احترام و ارع نهادن به جایگاه والای حرم‌های مطهر، گاهی هم به بوسیدن در و در گاه به هنگام ورود است. در برخی سروده‌های عالمان عارف در باره زیارت نیز به این عتبه بوسی و ابر از تواضع و ادب و محبت اشاره شده است. علامه مجلسی سخن شهید اول را در این باره به عنوان یکی از آداب زیارت نقل می‌کند و می‌افزاید که دلیل مستندی برای استحباب بوسیدن آستان و در گاه ندرایم، ولی سجود برای خدا به عنوان شکر الهی بر این توفیق، مانعی ندارد.

البته باید توجه داشت که بوسیدن زمین و در گاه به عنوان احترام و شکر، نباید به عنوان سجده بر امام تلقی شود و بهانه‌ای به دست مخالفان نیفتد تا چنین وانمود کنند که شیعیان در پیشگاه امامان خود سجده می‌کنند؛ در حالی که سجده بر غیر خدا جایز نیست! بوسیدن زمین به شکر انه توفیق الهی و بر نعمت زیارت، غیر از سجده به یک انسان است. صورت بر زمین نهادن یا بوسه بر آستان زدن، نهایت ادب و ارادت و محبت به یکی از اولیای مقرب در گاه خداست و هیچ ربطی به شرک و پرستش غیر خدا ندارد.

● ۸- حضور در کنار قبر و بوسیدن ضریح

ادب دیگر در زیارت، که نشانه محبت و ارادت بیشتر است، نزدیک شدن به قبر، دست نهادن به آن، بوسیدن و ابر از اشتیاق است. داستان زیارت اربعین جابربن عبد... انصاری و عطیه عوفی گواه این زیارت عاشقانه است که دست روی قبر سیدالشهدا نهاده و بر او درود و سلام داد. در حدیث امام صادق (ع) آمده است: «صلو الی جانب قبر النبی، واین کانت صلاة المؤمنین تَبْلُغهَ اینما کانتوا؛ کنار قبر پیامبر بر او صلوات و درود بفرستید؛ هر چند درود مؤمنان هر جا که باشند، به او می‌رسد.»

البته رعایت این ادب و استحباب وقتی است که از دحام جمعیت نباشد و عمل به آن مزاحمتی بر دیگران نداشته باشد و فشار نبیاد، یا حال معنوی زائر را هم به هم نزنند. چه بسا یک کار مستحب، در شرایطی تبدیل به امر غیر مطلوب می‌گردد؛

چکامه‌های زیارت

چکامه‌های زیارت

همیشه قبل هر حرفی برایت شعر می‌خوانم
قبولم کن من آداب زیارت را نمی‌دانم
نمی‌دانم چرا این قدر با من مهربانی تو
نمی‌دانم کثارت میزبانم یا که مهمانم
نگاهم روبه روی تو بلا تکلیف می‌ماند
که از لبخند لبریزم، که از گریه فراوانم
به دریا می‌زنم، دریا ضریح توست غرقم کن
در این امواج پرشوری که من یک قطره از آتم
سکوت هر چه آینه، نمازم را طمأنینه
بریز آرامشی دیرینه در سینه پریشانم
تماشا می‌شوی آیه به آیه در قنوت من
توبی شرط و شروط من اگر گاهی مسلمانم
اگر سلطان تویی دیگر ایابی نیست، می‌گویم
که من یک شاعر در باری ام، مداح سلطانم

سید حمیدرضا برقی